

Ziņu izlaidums

no ES narkotiku aģentūras Lisabonā

EIROPAS 2020. GADA ZIŅOJUMS PAR NARKOTIKĀM – SVARĪGĀKIE FAKTI

Covid-19 radītie traucējumi un spēcīgs narkotiku tirgus rada jaunus draudus veselībai un drošībai Eiropā

(22.9.2020, LISABONA – **EMBARGO 11.00 CET/10.00 Lisabona**) Visu narkotiku veidu augsta pieejamība, narkotiku ražošana Eiropā un ļoti spēcīgas vielas ir viena no problēmām, ko šodien risināja **ES Narkotiku aģentūra (EMCDDA)** savā **Eiropas 2020. gada ziņojumā par narkotikām: tendences un aktualitātes** ⁽¹⁾. Tās jaunākajā gada pārskatā – iezīmējot 25 uzraudzības gadus – aģentūra raksturo narkotiku situāciju 2019. gada beigās, kā arī jaunākās izmaiņas, ko radījusi **Covid-19** pandēmija 2020. gada sākumā.

Ziņojumā uzsvērtas jaunas tendences, tostarp: rekordliels kokaīna un liels heroīna konfiskāciju daudzums; sintētisko narkotiku ražošanas kāpums; kā arī bažas par ļoti iedarbīgām kaņepēm, jauniem sintētiskiem opioīdiem un “ekstazī” tabletēm ar augstu *MDMA* saturu. Pamatojoties uz jauniem **EMCDDA** ātriem pētījumiem (2020. gada pavasarī) ⁽²⁾, ziņojumā ir aplūkoti arī **Covid-19** radītie traucējumi narkotiku lietošanai un tirgum, kam varētu būt ilgtermiņa ietekme uz Eiropas narkotiku dienestiem un tiesībsargāšanas iestādēm. Pastāv bažas par to, ka inovatīvi narkotiku izplatīšanas modeļi, kas izveidoti norobežošanas laikā, līdz ar pandēmijas ekonomisko ietekmi uz neaizsargātām kopienām saasinās problēmas, ko jau rada dāsns narkotiku piedāvājums.

Eiropas iekšlietu komisāre **Ylva Johansson** saka: “*Eiropas 2020. gada ziņojumā par narkotikām* ir uzsvērti draudi, ko ES pilsoņu veselībai un drošībai rada nelegālo narkotiku ražošana un tirdzniecība. Organizētās noziedzības grupējumu īstenotā ienesīgo narkotiku tirgu darbība un rekordliels konfiscētā kokaīna un lielais konfiscētā heroīna daudzums uzsver pastāvīgos draudus, ko rada noziedznieki, kuri cenšas izmantot piegādes ķēdes, kuģošanas ceļus un lielas ostas narkotiku pārvadāšanai. Visu veidu nelegālo narkotiku aizvien plašākā pieejamība saasina veselības riskus. ES jaunā programma un rīcības plāns narkotiku apkarošanai 2021.–2025. gadam nodrošina politisku un stratēģisku satvaru, lai efektīvi un vispusīgi risinātu ar narkotikām saistītās drošības un sabiedrības veselības problēmas, izmantojot visus attiecīgos instrumentus vietējā, valsts, ES un starptautiskā līmenī.”

Eiropas situācija narkotiku jomā līdz 2020. gadam – svarīgākie fakti

Šā gada analīzē ir konstatētas tālāk minētās “svarīgākās problēmas”.

Arvien biežāk tiek pārtverti lieli narkotiku sūtījumi – liela daudzuma kokaīna, hašiša un arvien vairāk heroīna, ko pārvadā pa jūru, konfiskācijas pieaugums vieš bažas par organizētās noziedzības grupām, kas iefiltrējušās likumīgās piegādes ķēdēs, kuģošanas maršrutos un lielās ostās.

Pieaug kokaīna nozīme Eiropas narkotiku problēmā – kokaīna tīrība ir palielinājusies, un arvien vairāk cilvēku sāk ārstēties pirmo reizi. Kokaīna konfiskācijas ir visu laiku augstākās (181 tonna, 110 000 konfiskācijas gadījumu).

Bažas vieš heroīna pieaugošā lietošana un pašreizējie kaitējumi – no 2017. gada līdz 2018. gadam ES konfiscētā heroīna apjoms ir gandrīz divkārtšojies (no 5,2 līdz 9,7 tonnām), un joprojām tiek ziņots par dažu

heroīna veidu ražošanu Eiropas Savienībā. Tas liecina, ka nepieciešama lielāka piesardzība, lai atklātu jebkādas pazīmes, kas liecina par patērētāju pastiprinātu interesi par šo narkotiku. Dažās valstīs opioīdu aizstājterapija joprojām ir ierobežota.

Izpratne par augstas iedarbības kaņepju un jaunu produktu ietekmi uz sabiedrības veselību – hašišs un kaņepes augs tagad vidēji satur apmēram divreiz vairāk tetrahidrokanabinola nekā pirms desmit gadiem. Tādēļ ir nepieciešams cieši uzraudzīt tirgu laikā, kad parādās arī jauni kaņepju veidi (piemēram, koncentrāti, ēdami produkti).

Pieaugoša un daudzveidīga narkotiku ražošana Eiropā – Eiropā joprojām tiek ražotas jau zināmas un jaunas narkotikas vietējam un globālam tirgum, un ir atklātas vairākas laboratorijas un ražotnes, kā arī daudzveidīgāks izmantoto ķīmisko vielu kopums.

Stipru MDMA produktu nepārtraukta pieejamība liecina, ka ir jāvairo lietotāju informētība – novācijas un sintētisko narkotiku ražošanas apjoma palielināšanās Eiropā ir acīmredzamas, ko apliecina joprojām pieejamās augsta MDMA satura tabletes un augstas tīrības pakāpes pulveri, kas rada būtiskus draudus patērētāju veselībai. Tas uzsvēr, ka nepieciešami intervences pasākumi, kas risinātu narkotiku lietošanas problēmas atpūtas vietās.

Pieaugošā sarežģītība narkotiku tirgū rada regulējuma problēmas un veselības riskus – mazāk izplatītas un nekontrolētas vielas dažās valstīs kļūst par pieaugošu problēmu, jo tiek konfiscēts vairāk ketamīna, GHB un LSD, kā arī rodas bažas par dislāpekļa oksīda (smieklu gāzes) un jaunu benzodiazepīnu lietošanu.

Vajadzīgi jauni instrumenti un inovatīvas stratēģijas, lai atbalstītu C hepatīta ārstēšanu – lai novērstu infekciju šajā grupā, ļoti svarīgi ir palielināt to cilvēku piekļuvi C hepatīta profilaksei, pārbaudēm un ārstēšanai, kuri injicē narkotikas. Lai nodrošinātu mērķtiecīgu ārstēšanu, ir svarīgi ieviest labākas diagnostikas un novērošanas metodes hroniski inficēto personu noteikšanai.

Narkotiku pārdozēšana arvien vairāk ir saistīta ar sabiedrības novecošanu – pārdozēšanas gadījumu skaits vecuma grupā virs 50 gadiem no 2012. gada līdz 2018. gadam ir palielinājies par 75 %. Aplēsts, ka 2018. gadā ES bija 8300 nāves gadījumu pārdozēšanas dēļ. No nāves opioīdu pārdozēšanas dēļ var izvairīties, laikus ievadot naloksonu.

Jaunas psihoaktīvās vielas (NPS) kļuvušas par pastāvīgāku problēmu – pēdējo trīs gadu laikā Eiropā NPS pirmo reizi ir atklātas ar ātrumu aptuveni viena viela nedēļā, jo 2019. gadā tika atklātas 53 vielas.

Jaunu sintētisko opioīdu parādīšanās ir satraucoša, jo apliecina tirgus pielāgošanās spēju – 2019. gadā pirmo reizi tika atklāti astoņi nekontrolēti jauni sintētiskie opioīdi, daži no atšķirīgām un jaunām grupām, radot jaunas bažas par sabiedrības veselību.

Covid-19 radītie traucējumi: problēmas

Iepazīstinot ar EMCDDA ātro pētījumu konstatējumiem, ziņojumā ir aprakstīts, cik daudz narkotiku dienestu bijuši spiesti slēgt vai ierobežot savu piedāvājumu agrīnās norobežošanas periodā, bet tiem ir izdevies pielāgoties un ieviest jauninājumus (piemēram, izmantojot telemedicīnu), lai nodrošinātu ātru piekļuvi ārstēšanai un citu atbalstu. Sākotnējā krīzes ietekme uz narkotiku lietošanas modeļiem bija jaukta, un bija pazīmes, ka interese par vielām, ko parasti lieto sociālajā vidē (piemēram, MDMA, kokaīnu), ir mazinājusies, taču ievērojami ir palielinājusies citu vielu lietošana dažās grupās (piemēram, kaņepes, jauni benzodiazepīni). Vispirms tika traucēta vielu piegāde vietējos narkotiku tirgos, kā rezultātā radās deficīts un paaugstinājās cenas, bet tā var atjaunoties līdz ar sociālās distancēšanās pasākumu samazināšanu.

Ziņojumā ir arī atklāts, kā organizētās noziedzības grupējumi ātri pielāgoja savu *modi operandi*, jo īpaši mazumtirdzniecības līmenī. Tā kā ielu tirdzniecību ietekmēja pārvietošanās ierobežojumi, patērētāji un tirgotāji pievērsās tiešsaistes šifrēto tirgu, sociālo plašsaziņas līdzekļu platformu un paciņu piegādes un mājas piegādes pakalpojumu izmantošanai. Narkotiku tirgus uzraudzība liecina, ka vairumtirdzniecības līmenī kontrabanda ar pasažieru aviopārvadājumiem ir samazinājusies, bet kontrabanda ar kuģu pārvadājumiem turpinājās pirmspandēmijas apmērā. Nešķiet, ka arī sintētisko narkotiku ražošana un kaņepju audzēšana Eiropā būtu nopietni ietekmēta.

EMCDDA direktors Alexis Goosdeel saka: “Covid-19 pandēmija ir tūlītēji un graujoši ietekmējusi narkotiku lietošanu, mazumtirdzniecību un pakalpojumus, kā arī akcentējusi to cilvēku īpašās vajadzības, kuri lieto narkotikas. Lai gan pandēmijas ietekme ilgtermiņā vēl ir jāizvērtē, īstermiņā mēs jau atzīmējam izmaiņas, piemēram, lielāku interesi par digitālo tehnoloģiju izmantošanu narkotiku tirgū un inovāciju narkomānijas ārstēšanā, izmantojot e- un m-veselības risinājumus. Tomēr mums ir jāraizējas, ka, iestājoties krīzes ekonomiskajām sekām, dažas mūsu kopienas var kļūt neaizsargātākas pret narkotiku problēmām un iesaistīšanu narkotiku tirgū, radot lielāku spiedienu uz mūsu jau tā pārslogotajiem dienestiem. Tāpēc ir svarīgi rīkoties ātri, lai identificētu un novērstu jaunus draudus, ko var izraisīt šī strauji mainīgā situācija.”

EMCDDA valdes priekšsēdētāja Laura d'Arrigo secina: “Publiskojot šā gada Eiropas ziņojumu par narkotikām un atzīmējot EMCDDA 25 gadus īstenoto uzraudzību, mēs saskaramies ar satraucošu narkotiku problēmu, ko vēl vairāk saasina Covid-19 sekas. Eiropas līdzsvarotā pieeja narkotiku fenomenam ir būtiska, reaģējot uz sarežģītajiem veselības un drošības apdraudējumiem, ko rada nelegālas narkotikas. Šodienas ziņojums mums atgādina, ka vairāk nekā jebkad iepriekš objektīvs novērtējums par narkotiku situāciju Eiropā ir izšķirīgi svarīgs, lai noteiktu efektīvu reakciju un iezīmētu kopīgu turpmāko ceļu.”

(¹) Eiropas ziņojums par narkotikām (angļu valodā) un kopsavilkums “Svarīgākās problēmas” (24 valodās) ir pieejams tīmekļa vietnē www.emcdda.europa.eu/edr2020. Ziņojuma pamatā esošie dati ir pieejami 2020. gada statistikas biļetenā www.emcdda.europa.eu/data/stats2020. Pārskata periods ir situācija narkotiku jomā līdz 2019. gada beigām.

(²) Papildinformāciju skatīt www.emcdda.europa.eu/topics/covid-19 un www.emcdda.europa.eu/publications/ad-hoc/covid-19-resources